

ZNÁMÉ I NEZNÁMÉ EXPERIMENTY V SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGII

Co se z nich dozvídáme o sociálním chování?
Jaké mají tyto závěry platnost?

PhDr. Denisa Denglerová, Ph.D.

SOCIÁLNÍ FACILITACE

- ◉ 1898 Triplett - děti navíjely vlasec na udici
- ◉ 1920 Allport - studenti řešili úkoly s násobením
- ◉ Obě skupiny pracovali rychleji, pokud bylo v místnosti více lidí, kolegů než jen oni sami

- ◉ **Sociální facilitace** - přítomnost druhých osob usnadňuje či zrychluje provedení úkolu
- ◉ Podmínkou sociální facilitace určitá míra rivalryity
- ◉ Studenti počítali rychleji, ale dělali více chyb

SOCIÁLNÍ ZAHÁLENÍ

- ◉ 1979 Latané - studenti dostali úkol křičet co nejvíc
- ◉ Ve skupině křičeli daleko méně než když byli osamotě
- ◉ Sociální zahálení - je-li do činnosti zapojeno více lidí, jednotlivec vynakládá menší úsilí, než když je sám
- ◉ Intenzita hluku - jedinec (100%), dvojice (82%), pět lidí (70%), pokud skupina, avšak možnost identifikace (100%)
- ◉ Anonymita, skrytí se v davu

FACILITACE X ZAHÁLENÍ

- ◉ 1980 Zajonc - rozdělení situací dle toho, zda má přítomnost dalších lidí pozitivní či negativní účinek
- ◉ Dobře naučené a zažité úkoly - jsou prováděny lépe ve společnosti více lidí
- ◉ Úkoly, které vyžadují koncentraci a pozornost - lépe prováděny o samotě
- ◉ Důvodem je úroveň nabuzení (efektem obecnstva zvýšena)
- ◉ Závisí také na tom, kdo jsou ostatní přítomní lidé

ZÁKON SOCIÁLNÍHO VLIVU

- ◉ 1981 Latané „Žárovkový model“
- ◉ Osoba je pod vlivem různých sociálních sil působících současně - jako předmět osvětlený žárovkami z různých stran.
- ◉ Tři faktory
 - **Síla sociálního vlivu** - významnost lidí v obecnstvu pro aktéra, jejich referenční skupina (např. Romské divadlo)
 - **Počet dalších lidí** - není lineární, nárůst vlivu je s každou další osobou stále menší a menší
 - **Blízkost kontaktu**

ROZPTÝLENÍ ZODPOVĚDNOSTI

- ◉ Výzkumy týkající se intervence přihlížejících
- ◉ 1968 Latané - unikající kouř z průduchu ze zdi v místnosti, pokud studenti čekali v místnosti o samotě 75% z nich něco podniklo (oznámení kouře), pokud čekali ve trojicích reagovalo jen 13%
- ◉ Pád a výkřik ženy ve vedlejší místnosti - z jednotlivců pomohlo 70%, ze skupinek jen 40%
- ◉ Diskuse na interkomu, jedna z osob dostane epileptický záchvat - 85% jednotlivců reaguje, 60% trojice, 30% v šestičlenné skupině
- ◉ Ve skupině osob lidé předpokládají, že odpovědnost se dělí mezi ně, takže se tím snižuje význam jejich vlastní pasivity = rozptýlení zodpovědnosti
- ◉ Do rozhodování zasahuje i dvojznačný výklad situace (ospravedlnění?)
- ◉ Praktický důsledek - Jak se zachovat jako oběť na ulici?

STUDIE KONFORMITY

- ◉ Konformita - přejímání úsudků druhých
- ◉ 1935 Sherif - dvojznačná situace - vjemová iluze autokinetického efektu - stabilní světelný bod v temnotě se jeví být v pohybu - určování velikosti pohybu světelného bodu - neexistence správné odpovědi
- ◉ 1951 Asch existence správné odpovědi - délka úseček, respondenti odpovídali vědomě nesprávně, aby se jejich odpověď nelišila od názoru druhých, pouze 24% zkoumaných se ani jednou nepřizpůsobilo
- ◉ Možné důvody: zachovat harmonii ve skupině, snaha předejít konfliktu, potěšit ostatní,...
- ◉ Prožívání úzkosti v takovýchto situacích, ověřeno měřením neurofyzilogických korelátů
- ◉ Stang - souvislost se sebeúctou a self-efficacy
- ◉ Velký vliv - jednotnost úsudku

MILGRAMŮV EXPERIMENT

- ◉ 1. fáze - průzkum mezi psychiatry, psychology apod., zda si myslí, že by obyčejní lidé dali jinému člověku smrtelný elektrický šok - odhady, že by většina lidí odmítla a maximálně 3% lidí by poslechla
- ◉ 2. fáze - vlastní experiment - experiment týkající se učení a schopnosti učení, „náhodné“ vylosování kdo z dvojice bude žák a kdo učitel
- ◉ Výsledek - všichni účastníci pokusu dali elektrickou ránu 300 V, 63% došlo ke konci stupnice (450 V)
- ◉ Ověřováno i v jiných státech, podobné výsledky, až do konce zhruba 2/3, v Jordánsku 80%, v Austrálii 50%

OBMĚNY MILGRAMOVA EXPERIMENTU

- ◉ Oběť po celou dobu nevydává žádný zvuk 100%
- ◉ Při 300 V oběť buší na stěnu 65%
- ◉ Oběť je v téže místnosti 40%
- ◉ Pokus se provádí v kancelářské budově 48%
- ◉ Učitel přidržuje oběti ruku na elektrodě 30%
- ◉ Experimentátor dává instrukce po telefonu 20%
- ◉ Experimentátor nedává příkazy, učitel si svobodně volí sílu šoku 2,5%
- ◉ Experimentátor je běžným občanem 20%

HOFLINGŮV EXPERIMENT

- ◉ Terénní výzkum v nemocnicích
- ◉ Člověk předstírající, že je ošetřující lékař, telefonoval sestře na noční službu, aby podala pacientovi dvakrát vyšší dávku léku než je maximální povolené množství
- ◉ 95% sester poslechlo
- ◉ Sociální tlak způsobený nerovností moci

MILGRAMOVA INTERPRETACE

- ◉ Dva mody sociálního vědomí:
 - **Autonomní stav** - chování dle vlastního svědomí, hodnot a ideálů
 - **Zástupný stav** - jednání jako výkonní zástupci někoho jiného, vlastní kvality potlačeny, lidé přestanou cítit zodpovědnost za vlastní činy, cítí naopak odpovědnost k autoritě, souvisí zřejmě i se způsobem výchovy
- ◉ Norimberský proces - „jen jsem vykonával rozkazy“

ODOSOBNĚNÍ

- ◉ Lidé v davu prožívají deindividuaci - ztrátu osobní identity a identifikaci s davem - neřídí se svým svědomím - mohou být krutější a útočnější
- ◉ Vysokoškolačky měly dávat kolegyním elektrické šoky, pokud vystupovaly jako skupina ve stejném oblečení, byly krutější
- ◉ Deindividuace obětí - stejnokroj, vězeňský šat, číslo a ne jméno...

JAK SI LIDÉ OSPRAVEDLŇUJÍ A ULEHČUJÍ AGRESIVNÍ JEDNÁNÍ?

- ◉ Eufemistické označování
- ◉ Výhodné srovnávání
- ◉ Přenesení odpovědnosti - Milgramův experiment
- ◉ Rozptýlení odpovědnosti
- ◉ Nevšímovost k důsledkům
- ◉ Dehumanizace
- ◉ Přisuzování viny

STANFORDSKÝ VĚZEŇSKÝ EXPERIMENT

⦿ <http://www.prisonexp.org/>